

Górski, Karol

"Karl IX och ständerna : tronfrågan och författningsutvecklingen i Sverige 1598-1611", Åke Hermansson, Upsala 1962 ; "Monarchia mixta : maktfördelningsdebatt i Sverige under den tidigare stormaktstiden", Nils Runeby, Upsala 1962 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 54/4, 707

1963

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Åke Hermansson, *Karl IX och ständerna. Tronfrågan och författningsutvecklingen i Sverige 1598—1611*, *Studia Historica Upsaliensia* VII, Upsala 1962, s. 1 nlb., 343; Nils Runeby, *Monarchia mixta. Maktfördelningsdebatt i Sverige under den tidigare stormaktstiden*, *Studia Historica Upsaliensia* VI, Upsala 1962, s. 12 nlb., 619.

Historiografia szwedzka zajmowała się pilnie dziejami ustroju, a przede wszystkim administracji, której rozwój od XVI w. był bardzo ciekawy i czasem wyprzedzał kraje Zachodu. Dzieje absolutyzmu królewskiego stanowiły również przedmiot badań. Obecnie przyszła kolej na ustrój stanowy, posiadający w Szwecji cechy odrębne. Sejm szwedzki składał się z czterech izb: szlacheckiej (podzielonej na kurie), duchownej, miejskiej i chłopskiej. Same dzieje parlamentu szwedzkiego badane były od dawna, przy czym Szwedzi z dumą stawiali go obok parlamentu angielskiego. Obecnie jednak badacze podejmują prace pod kątem widzenia wpływu interesu poszczególnych grup społecznych na życie polityczne i doktryny. Do tej kategorii należą obie omawiane prace.

Rozprawa Hermanssona jest w większym stopniu tradycyjna w swej metodzie. Autor analizuje gruntownie panowanie Karola IX i jego stosunek do stanów, wychodząc od osoby króla, a mniej od dążeń grup społecznych. Nie ma też analizy przemian gospodarczych i wpływu ich na życie polityczne. Dlatego może praca pozostawić wrażenie pewnego niedosytu, choć jest bardzo gruntowna. Sprawy polskie są niejednokrotnie poruszane, autor zna także częściowo najnowszą literaturę polską. Na podkreślenie zasługuje tu współpraca z polonistą ze Sztokholmu, doc. Trypućką.

Książka Runeby przesuwą punkt ciężkości badań na historię doktryn, którą analizuje na podstawie prac profesorów uniwersytetów szwedzkich oraz wypracowań i rozpraw ich uczniów. Włączone tu są uniwersytety w Dorpacie i Åbo (Turku). Zarysowuje się przy tym wyraźnie wpływ poszczególnych przywódców politycznych na uniwersytety szwedzkie w pierwszej połowie XVII w. Doktryny wyznawane przez Aksela Oxenstjernerę, Skyttęgo, Per Brahego znajdowały odbicie u ich protegowanych profesorów. W okresie wcześniejszym dużą rolę grają zwolennicy podziału władzy między króla i stany. Opierają się oni na pracach gdańszczyzanina Keckermanna i jego zwolennika Althusiusa. Natomiast później, w czasach królowej Krystyny, większą rolę odgrywać zaczynają zwolennicy Grothiusa i Bodina, obrońcy silnej władzy. Wydaje się, że w tej dziedzinie praca Runeby jest pionierska. Na podkreślenie zasługuje wpływ Keckermanna na szwedzką teorię polityczną, a u Axela Oxenstierny wpływ pośredni (przez niemiecką przerwóbkę) także dzieła Wawrzyńca Goślickiego „De optimo senatore”. Literatura polska była autorowi mniej przydatna, brak jest jednak nowych prac, które postaci Keckermanna poświęcił Bronisław Nadolski¹.

Obie rozprawy zasługują na uwagę historyków polskich, zarówno poświęcających się historii politycznej, jak historii państwa i prawa. *Monarchia mixta* w Szwecji może być porównywana z Rzeczpospolitą szlachecką, przy czym wydaje się, że polskie źródła do dziejów doktryn politycznych nie zostały tak gruntownie wykorzystane, jak źródła szwedzkie w omawianych dwóch książkach.

Karol Górski

¹ *Poglądy na historię uczonego gdańskiego Bartłomieja Keckermanna (1571—1609)*, „Rocznik Gdański” t. XVII/XVIII oraz *Życie i działalność naukowa uczonego gdańskiego Bartłomieja Keckermanna*, Prace Wyd. Filologiczno-Filozoficznego T. N. w Toruniu t. X, Toruń 1961.